

URTX

A BARONIA I EL COMTAT DE GUIMERÀ

Joan Duch Mas

LA BARONIA I EL COMTAT DE GUIMERÀ

**Joan
Duch Mas**

Doctor en Història

Abstract

La historia de Guimerà está compuesta por escudos heráldicos, señales y grafitos. Cada señor dejaba bien marcadas sus credenciales en las obras realizadas, al mismo tiempo dibujaba su territorio político y espacio jurisdiccional. En este artículo podemos seguir el desarrollo de la baronía de Guimerà, des de los primeros barones (siglo XII) hasta la vigencia y continuación (1599) del título de conde de Guimerà.

The history of Guimerà is made up of heraldic shields, signs and inscriptions. Each lord imprinted his credentials on the works carried out and, at the same time, marked out his political territory and jurisdictional area. In this article, we can follow the development of the barony of Guimerà from the first lords and barons in the 12th century through to the validity and continuity of the title of Count of Guimerà.

Paraules clau

Comtat de Guimerà, barons i comtes, segles XII-XXI, Guimerà, comarca de l'Urgell.

O. Introducció

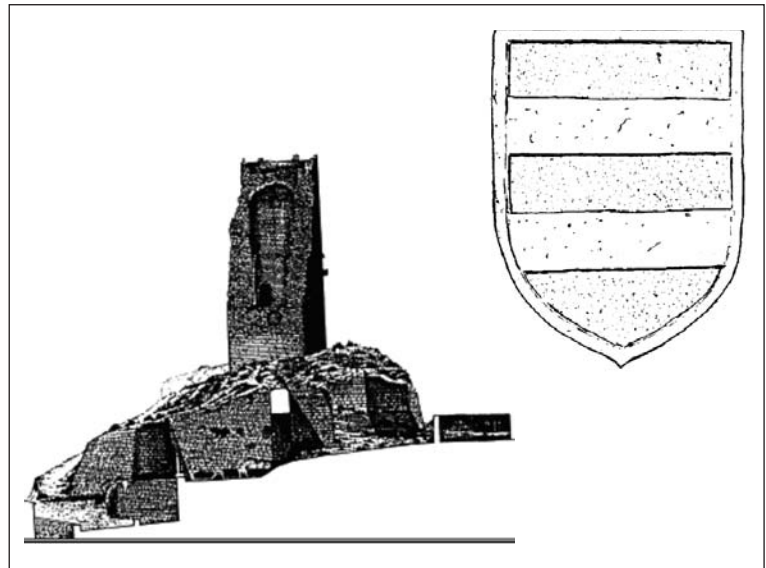
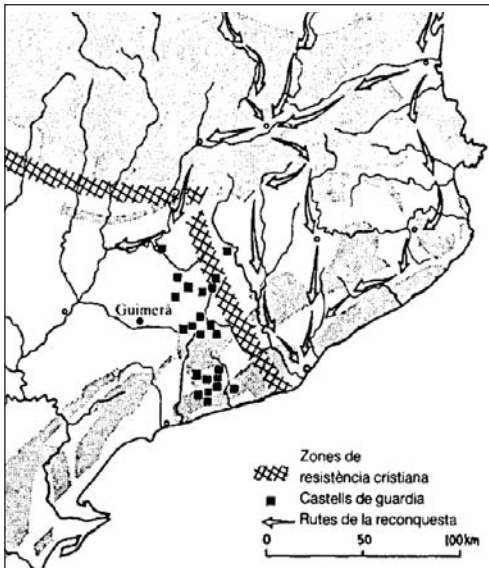
Seguint els camins marcats en la història de baronies i comtats, hem de recordar els passos seguits per a la formació dels nuclis de poder, en territoris de la Catalunya medieval. Aquests nous espais administratius formats s'anomenaren comtats i foren governats pels comtes. Es confirma que la unitat típica del món carolingi és el comtat i que aquests van anar adquirint la independència, fins arribar, segons E. Mitre (1979), a la sobirania completa. Aquests territoris, repartits en castells, tenien el seu terme i demarcació jurisdiccional propi i estaven situats en llocs estratègics. És el principi de molts pobles.

El comte de Barcelona –per a García de Valdeavellano (1963)– es va situar al cap de la jerarquia feudal i el conjunt de comtats catalans fou conegut amb la denominació de Principat.

Si llegim les llegendes sobre l'origen dels comtats i de les famílies nobles, recordem a

Coll i Alentorn (1993), que va assentar el caràcter mític de la llegenda d'Otger Cataló i els "Nou Barons de la Fama". Aquella narració, també coneguda com la dels "9 Cavallers de la Terra", recorda els barons que tenien més afanys per a reconquerir els territoris als sarraïns. Amb la lectura d'aquella llista, hem de reconèixer els que, en part, tindran els primers noms de barons de la noblesa catalana. Eren els senyors de Cervelló, d'Erill, de Pinós, de Ribelles, de Montcada, d'Alemanya, de Mataplana, d'Anglesola i de Cervera; alguns d'ells deixaren marques històriques i genealògiques com a mostra de l'evolució dels nostres castells i pobles. Guimerà és una de les baronies que han guardat un pes heràldic de les diferents famílies i senyories citades.

Molt aviat els comtes sobirans es rodejaren d'una sèrie d'amics fidels i vassalls, com magnats de la terra, barons i primers nobles del país. García de Valdeavellano (1970) comenta que formaven la més elevada clas-

se social i assenyala que aquests grans feudataris –senyors de castells termenats–sub-infeudaven, pel seu compte, terres i càrrecs que depenien d'ells als seus propis vassalls, els quals constituïen una noblesa de segona categoria.

Amb tot, i a fi de conèixer els fets de les primeres baronies establertes en les divisions territorials, hem de cercar les definicions i funcions de la paraula baronia. Des del segle XIII, era un territori d'alguna extensió posseït amb domini de mer i mixt imperi, amb independència de la categoria social del titular. Era l'equivalent a senyoria i es resumia com a tot territori que no pertanyia al rei, dit també terra de barons, el qual hi exercia funcions jurisdiccionals. Font i Rius((1945) opina que la senyoria era un feu o un domini, amb jurisdicció més o menys àmplia, que era també anomenada baronia. Per a García de Valdeavellano, la baronia era un castell termenat que comprenia algunes poblacions.

Aquestes definicions es poden concretar en la vila, castell i a la baronia de Guimerà. Hem de considerar que podem observar que fins al segle XIV a Catalunya només tenim comtes i vescomtes i que aquests foren els primers funcionaris de l'imperi carolingi. Recordem que els títols de marquès i el primer ducat es coneixen també des de la meitat del segle XIV. És en aquest segle quan apareixen els primers títols de baró i les baronies. Amb tot, hem de confirmar amb Serra i Vilaró (1930-1950) que fins al segle XIV, "no n'hem trobat cap on hi hagi esment del títol de baró d'un lloc determinat en la seva obra sobre les baronies de Pinós i Mataplana, diu que la paraula "baronia" no la troba tampoc registrada fins a finals d'aquell segle i amb la forma Bernardus Galcerandus de Pinosio dominus honorum

seu baroniarum de Pinosio et Mataplana (1383), que també fou senyor de Guimerà.

Per A. de Fluvià (1988), el primer títol de marquès es va concedir en 1329 i el de primer ducat l'any 1351; també es confirma que és en aquest segle quan apareixen a Catalunya les primeres baronies i els títols de comte.

Cal esmentar que tots els títols dels primitius comtats i vescomtats es denominaren, fins al final de l'Edat Mitjana, comtes i vescomtes "per la gràcia de Dios". Això vol explicar que hem de tenir present que no existeix cap privilegi o concessió per aquests títols com tampoc en les baronies nomenades "d'immemorial".

1. Bases històriques i genealògiques de la baronia

Amb el territori fixat i poblat, molt aviat els nobles i funcionaris medievals apareixen a la

Mapa de la reconquesta.

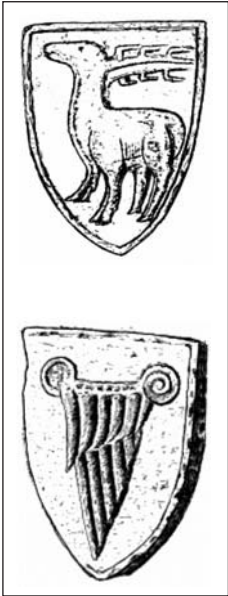
Mapa dels castells de guàrdia i de les rutes de la resistència cristiana i de la reconquesta.

La vila de Guimerà.

L'heràldica dels Guimerà està formada per dues faixes blaves sobre fons d'argent.

Guimerà.

Un recinte emmurallat encapçalat per una torre i un castell que va ser baronia fins al segle XVI i que serà considerat comtat des de 1599 fins avui.

L'acròpoli.

La part alta de la vila medieval, l'acròpoli, fou el centre polític, social, religiós i econòmic de la població. És la mostra de la sobirania dels senyors de la baronia de Guimerà.

història de Guimerà. D'aquesta manera i amb el temps, moltes de les grans baronies foren elevades a vescomtats o comtats com així fou la de Guimerà, que ho serà a finals del segle XVI. Els vescomtes eren uns funcionaris dels comtes, als quals substituïen en les absències. Entre altres personatges, els comdors, descendents o substituïts dels antics "vicariis" com a substituïts dels vescomtes. Encara avui l'església conserva la paraula vicari, en aquest cas, com a ajudant del rector. Els varvassors eren els propietaris de feus rebuts dels grans vassalls o magnats, dels quals n'ereren així mateix vassalls. Alguns han arribat fins a nosaltres com els Boixadors i els Toralla, relacionats amb Guimerà.

La torre de guaita (XI-XX).

La torre guaita o de l'homenatge, servia per a controlar el pas per la vall del Corb i un punt per a donar senyals de fum o de foc a altres torres.

Ara també podem escriure que els vescomtes, comdors i varvassors formaven les tres categories de l'alta noblesa.

A poc a poc, es va consolidar el feudalisme que consistia en un govern piramidal: al vèr-

tex hi havia els comtes, que tenien com a vassalls els vescomtes i aquests els barons, auxiliats pels cavallers; a la base hi havia el pagès. Una nova societat s'organitza amb nou vocabulari que comprèn diferents càrrecs i funcions entre els senyors dels castells i vilatans. Molt aviat nous noms de càrrecs i definicions de funcions seran protagonistes de la història de cada castell i poble.

D'aquesta manera l'administrador era el testimoni dels tractes i acords amb el batlle, jurats i pagesos del poble. El discret era també una espècie de títol que es donava a certes professions liberals com metges, notaris, als mercaders i a certes autoritats secundàries com prevere i vicari. També cal recordar que des del segle XIII, al conjunt dels caps de casa reunits quan calia prendre alguna determinació d'importància s'anomenava la Universitat i que tenia els oïdors de comptes, els quals juntament amb els regidors i en presència del batlle, prenién les decisions. El lloctinent era la segona en autoritat, que exerceix les funcions d'aquesta en absència del seu superior. El síndic era l'encarregat dels interessos i gestions administratives d'una corporació o comunitat; el Batlle, president del consell municipal, l'alcalde. Entre d'altres institucions hi era present la Cort reial: el batlle i el seu lloctinent han de tenir dos dies a la setmana cort per a decidir qüestions i fer justícia. Cal recordar que quan es parla de districte, es refereix a cadascuna de les porcions o demarcacions en què es divideix un país, per a facilitar-ne l'administració o el govern d'una contrada.

Molts d'aquests nom eren freqüents en la vida del poble i del castell, com també cal citar el mostassà, funcionari municipal encarregat de comprovar els pesos i mesures i la bona qualitat dels queviures. Tots els podem trobar citats en la història medieval de cada poble.

1.1. Senyors i barons (1029 -1599)

Al segle VIII, els sarraïns van conquerir tot l'imperi got, però la societat visigoda seguí existint durant segles sota el domini sarraí, regida encara per les seves pròpies lleis. Entre els segles VIII i IX, les actuals terres catalanes van quedar repartides entre els imperis franc i musulmà. A l'actualitat, són conegudes com Catalunya Nova i aquelles que depenien dels francs són anomenades Catalunya Vella. Al llarg dels segles IX i X, els nobles catalans van avançar cap al sud en la conquesta de les seves terres. Cap a l'any 1000, Catalunya s'independitza dels francs, inicia la conquesta de la Catalunya Nova (Tarragona, Tortosa i Lleida). A partir d'aquesta època, la terra passa a ser propietat dels nobles: d'aquesta manera, els comtats es constituïren en una

mena d'estat cristià autònom, esdevenint el nucli de la futura nació catalana. D'aquí sorgiran els primers fets històrics del poblament de cada poble. Però durant el segle XI, les famílies més riques van fer servir soldats per prendre les terres als pagesos, obligant-los a treballar pels nous propietaris.

D'aquesta manera va néixer la primera societat feudal, és a dir, una societat on els pagesos havien de treballar tota la vida per al propietari de les terres on havien nascut. I així, pocs anys després, el 1147 i el 1148, el mateix Ramon Berenguer IV va conquerir la Catalunya Nova als musulmans i la va repoblar, en part, amb catalans de la Catalunya Vella. Guimerà té fixat aquest fet l'any 1038 i Lleida el 1148; entremig, espais en determinats moments, terra de ningú, que va propiciar l'arribada de repobladors i fou també terra cobejada pels monestirs com Vallbona de les Monges, la Bovera, el Pedregal i Vallsanta, que s'establiren a les valls dels rius Corb i Ondara a la comarca de l'Urgell.

És el moment de la implicació dels primers senyors i nobles. D'aquesta manera, una nova societat, molt complexa, on hi havia els comtes de Barcelona, els altres senyors feudals, pagesos i les viles i ciutats que depenien d'aquests.

Aquest cop, la repoblació es va dur a terme mitjançant les cartes de franquesa o cartes de poblament.

1.2. L'acròpoli i el primer recinte

Per centrar un territori calia uns primers pobladors. Així, hem de recordar que les primeres petjades que confirmen els avançats pobladors, tant per la situació estratègica del lloc, pel corredor històric de la vall del Corb, com per les empremtes localitzades en forma de restes arqueològiques, podem contar que foren els homes i dones de la cultura ibèrica. Les excavacions certifiquen que a la mateixa base de la torre medieval de Guimerà, queden restes amb una cronologia dels segles IV- III aC. També els romans han deixat mostres del seu pas i poblament per aquestes terres.

Amb aquests precedents i per l'estructura geològica podem anomenar acròpoli a la part alta del poble de Guimerà. Hi ha constància que es bastiren torres dins de l'àrea catalana entre la segona meitat del segle X i el darrer quart del segle XI. Algunes d'aquestes torres s'envoltaren d'una muralla que seguia el relleu del terreny i van constituir el tipus primitiu de castell. En temps carolingis, aquestes torres eren de materials simples, de fusta... i foren substituïdes, als segles X i XI, per altres materials com

la pedra i aquest és el cas de Guimerà.

Una vegada aquest territori estava repartit, es va començar a fixar els punts defensius de referència per controlar, en el cas de Guimerà, el pas per la vall del riu Corb i les seves comunicacions. Són els moments de plantar la torre de guaita, més tard hi fou bastit un castell i un primer recinte amb muralles.

Si tenim i comparem les parts bàsiques que conformen i defineixen un castell: una torre mestra, una muralla que envoltava un pati, una cisterna, una residència per al senyor, una capella i uns magatzems, on s'acumulaven les parts de grans i aliments lliurats pels pagesos, són els espais que es dibuixen també a les restes del castell de Guimerà. Pel que fa al pont llevadís, també citat a vegades en viles medievals, hi ha constància arqueològica a Guimerà d'un fossat a la part nord i als peus de la muralla i que podria correspon-

Cases i carrer. Racó de cal Mingella.

Els carrers estrets i costeruts són la base escalonada d'una urbanització tancada entre les muralles.

Població.

La població de Guimerà al segle XVIII, al cens de 1787 de Floridablanca Guimerà tenia 1.246 habitants i augmentarà a 1.394 al començament del segle XX.

Entrada a Guimerà.

L'entrada a través de l'antic traçat fet pels romans, donava pas als barons, comtes, senyors i vilatans de Guimerà.

Retaule gòtic de la Bovera.

El retaule gòtic de la Bovera, avui al Museu de Vic, és obra de F. Solives (1481), es representa la trobada de la imatge de la Bovera i que mostra com a testimonis les figures de les monges del cister i els barons de Guimerà Felip Galceran i Guiomar Manrique.

dre a un espai fondo i de caràcter preventiu.

2. Els barons de Guimerà

La veritable història de la vila de Guimerà està firmada per fites de senyals heràldiques i grafits. Són part de la memòria d'un temps i el seguiment del pas i estada de barons i comtes, al castell com a residència. Cada senyor deixava ben marcades les seves credencials en les obres fetes i, al mateix temps, dibuixava el seu territori polític i l'espai jurisdiccional.

D'aquesta manera podem seguir el desenvolupament de la baronia de Guimerà a través de les dades i dates històriques, confirmades per les marques heràldiques i documentades per les restes arqueològiques.

El nom de Guimerà va entrar a la història de les Terres de Ponent a partir de les primeres dates del segle X, possiblement com a antropònim derivat de Wigmar i que sembla fou a partir de l'Alta Edat Mitjana que va sorgir com

a derivació del nom del lloc. Entrat el segle XI, està confirmat que entre l'any 1025 i 1154, consta Guimerà com a parròquia del bisbat de Vic.

També hi ha constància de Guerau de Guimerà, senyor jurisdiccional de Ciutadilla.

L'escut dels Guimerà està present als edificis del poble: a la portalada de l'església gòtica, al monestir de la Bovera i a les restes del cenobi cistercenc de Vallsanta i així el nom quedarà present a la història de Guimerà. Amb tot, ens falten noms concrets per fer-los figurar en els llistat dels barons de la baronia.

2.1. Els Alemany de Cervelló. Segles XI-XII

Atenent a les dates contrastades, els primers nobles barons foren els senyors d'Alemany i els Cervelló. Sembla que fou Hug de Cervelló el primer senyor que portà aquest nom com un dels primers repobrador a l'entorn de Santa Coloma de Queralt, entre 1029 i l'any 1030.

Més tard, vers l'any 1053, Guerau Alemany del senyoriu de Cervelló, també de la Llacuna, va posar els castells de la seva baronia sota l'autoritat de Ramon Berenguer I de Barcelona.

"El castell de Guimerà, a la segona meitat del segle XII, passà a ésser patrimoni de la noble família de Cervelló. Hug de Cervelló, arquebisbe de Tarragona en son testament de l'any 1171, llegà el territori de Guimerà al seu germà, Guillem de Camarasa i aquest, per via de llegat testamentari fet en 1172, el cedia a sa esposa Berenguera" (Sanç Capdevila, 1927).

Recordem que la família Cervera va rebre, també, dels comtes de Barcelona el senyoriu de Savallà a finals del segle XI i que l'any 1380 era de Bernat de Boixadors, el qual va estar relacionat amb el monestir de Vallsanta a Guimerà.

Per altra part, també consta que l'heràldica de l'escut de la família Cervera, representat per un cervol, és el mateix o semblant a l'escut dels Cervelló. Amb tot, hi ha qui confirma una diferència segons la direcció de les banyes. També es necessari fer constar l'estudi sobre l'altra heràldica semblant, la dels Boixadors. L'escut d'aquesta família està molt representat, segons F. Espanyol (1989), entre les restes del monestir de Vallsanta. Ara bé, segons els escuts heràldics a l'Armorial, el cervol de l'escut dels Boixadors portaria les banyes esmoltxades.

2.2. Els Alemany-Els Rocabertí. Segle XIII

Segons les bases històriques de la família o senyoriu dels Cervelló, està confirmat que

estava emparentada amb els Alemany. Moltes vegades formen un mateix cognom compost i en les famílies hi ha moments que predomina una línia genealògica i consta un altre entorn heràldic.

L'any 1280, Guerau Alemany, germà de Ramon Alemany, espòs de Sibil·la de Guimerà, estava casat amb Guevara de Rocabertí.

Així, en la inscripció del sarcòfag que hi ha al monestir de Vallbona de les Monges (Piquer, 1978), consta que hi fou enterrada la citada Sibil·la.

Hem de recordar, i precisar anteriorment, que la família Rocabertí és nomenada com un vescomtat l'any 971 i segons Armand Fluvià (1988), el títol de vescomte de Rocabertí era de l'època carolíngia i està catalogat en tres els títols immemorials, amb el nom de vescomte de Rocabertí de Tarragona.

2.3. Els barons d'Alemany-Castre. Segle XIV

Els Alemany, Rocabertí i Castre foren els barons que comprenen la genealogia del senyoriu i baronia de Guimerà al segle XIV.

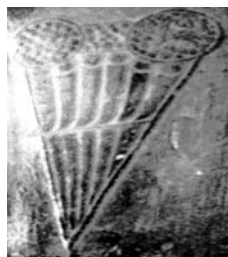
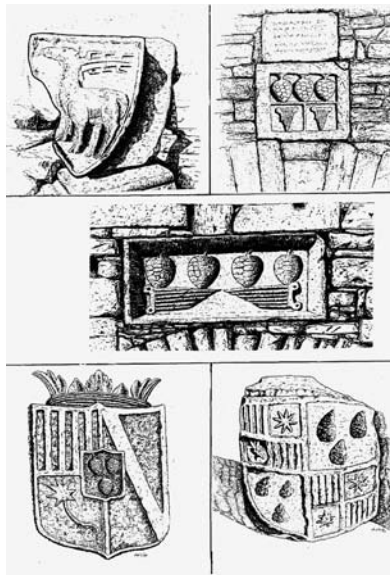
- Guerau Alemany (1316-1326)
- Guevara de Rocabertí (1326-1343)
- Francesca Alemany (1343-1366), l'any 1348 eren senyors de Guimerà, Francesca d'Alemany-Felip de Castre (1343-1354)
- Filip de Castre i Alemany (1366-1371)- Joana de Castella.

Hem de confirmar, a pesar de ser també temps de crisis, que el segle XIV fou molt important en la història de Guimerà. A mitjans segle, i amb el casament de l'hereva del castell, Francesca Alemany, filla de Guerau Alemany i de Guevara de Rocabertí, amb Filip de Castre, besnét del rei Jaume, el Conqueridor, es va donar entrada a una nova família i nous escuts. També serà a l'acabament del segle XIV quan tindrà lloc l'entrada també dels Pinós, amb el casament d'Aldonça de Castre i Alemany amb Bernat Galceran de Pinós i de Fenollet, vescomte d'Illa i Canet.

Aquests nobles poden entrar en la primera llista genealògica de la baronia de Guimerà.

2.4. Els senyors de Castre-Francesca Alemany. Segle XIV

Seguint la línia genealògica i les marques heràldiques, segons S.Capdevila (1927) està documentat que: "Els homes d'aquell lloc li feren l'homenatge el 19 d'octubre de 1343. Mort Filip, la vídua, Francesca Alemany, comprà al

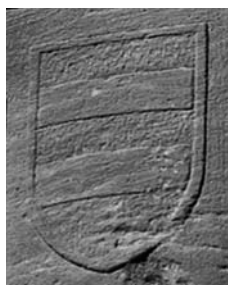
De baronia a comtat.

Seguint els escuts es pot llegir l'heràldica de cada família per cognoms i parentius.

Escuts dels barons i comtes de Guimerà.

Al porxo de la Bovera del segle XIV es mostren els següents escuts: Rocabertí (24), Alemany (6), Guimerà (4), Castre (3), Montcada (3).

El porxo de la Bovera.

L'escut dels Guimerà molt ben representat -4 vegades- en el porxo gòtic de la Bovera, també senyors de Ciutadilla, eren protectors del monestir de Vallsanta.

Els Rocabertí. Segle XIV

Les dates corresponen tan per l'estudi heràldic com per les restes arqueològiques.

Monestir de Santa Maria de Vallsanta.

La data de fundació del monestir de Vallsant és de l'any 1235. Els barons i comtes de Guimerà eren els protectors dels monestits de la Bovera i Vallsanta.

Segle XIII.

Les restes del monestir de Vallsanta mostren des de la seva fundació al segles XIII fins a la seva clausura l'any 1589.

Ara, encara reben la visita de persones desaprensives fins arribar a arrancar un dels escuts

rei Pere el MER I MIXT IMPERI i tota la jurisdicció criminal pertanyent al castell de Guimerà pel preu de 20.000 sous, segons escriptura calendada el 9 de desembre de 1359”.

Per a Armand Fluvià (1991), està confirmat que la vila fou el centre d'una baronia, concedida el 1359 a Francesca Alemany, que més tard va passar als Castre-Pinós, els quals foren elevats a comtes el 1599.

Aldonça de Castre i Alemany (1371-1378) i Bernat Galceran de Castre, de Pinós i de Fenollet, vescomte d'Illa i de Canet (1371), eren, en aquestes dates, els barons de Guimerà

2.5. Els senyors de Guimerà de Castre i Pinós. Segle XV

Seguint amb la citada família i amb les pinyes dels escuts dels Pinós, observem una època molt important per les obres dels barons. Així recordem que “Bernat Galceran de Pinós, fill de Pere de Pinós i de la Marquesa de Fenollet, esdevingué senyor de Guimerà per via d'enllaç matrimonial amb Aldonça de Castre i d'Alemany (1378), i governà aquella senyoria una llarga sèrie d'anys per la qual raó va merèixer els sobrenoms de l'Antic i el Fort”. També i segons S.Capdevila (1937) fou “el més guimeranenc dels barons”. També podem citar que l'any 1417 va obtenir el dret de tenir fires i de canviar els dies de mercat. El darrer fet a recordar és que va morir l'any 1425, al castell de Guimerà i el seu cadàver fou transportat a Bagà contra la voluntat dels prohoms de Guimerà. Va heretar la baronia Felip Galceran (VI) i fou senyor de Guimerà de l'any 1428 al 1455.

2.6. El primer vescomte d'Évol. Segle XVI

D'aquest moment constructiu està documentada, damunt de les dovelles i de l'escut del portal de Tàrrega, una inscripció de Pere Galceran de Castre i de So, que de baró era ja nombrat vescomte d'Évol.

Així també podem llegir que Felip Galceran de Castre i de Pinós, vescomte d'Évol (1590), va deixar altres paraules gravades en la base de la creu prop del portal Évol on es mostra la distribució de dos escuts i dues inscripcions en llatí en lletres majúscules. Gaspar Galceran de Castre i de Pinós fou el darrer baró de Pinós, i serà el primer comte de Guimerà (1599-1638).

3. El comtat de Guimerà (1509-2003)

Es va començar a parlar i comentar sobre el

Els barons d'Alemaný i Rocabertí.

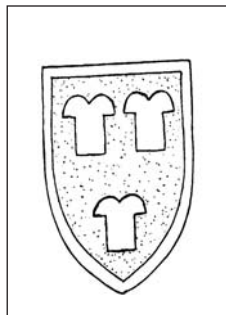
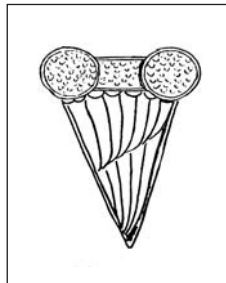
L'enllaç de Guerau Alemany amb Guerava de Rocabertí va suposar, seguint els escuts dels barons de Guimerà, el temps per edificar el temple entre els anys de 1325 a 1353.

Els escuts amb una ala dels Alemany, els escacs dels Urgell i els rocs dels Rocabert dels capitells confirmen la cronologia. També es confirma les relacions dels Rocabertí i Alemany amb Dalmau IV de Rocabertí i d'Urgell (1309.1324).

comtat i els comtes de Guimerà a partir de la publicació al diari La Vanguardia, dia 6 de novembre de 1969, com a notícia nacional: la petició de tres persones, entre elles la duquessa d'Alba, per a heretar el dret al títol nobiliari del comtat de Guimerà. Es comentava que havia mort a Madrid D.ª Natàlia de Silva i Caveró, que en aquells moments ostentava el títol de comtessa de Guimerà.

El fet que una de les candidates era la duquessa d'Alba, va fer valorar la notícia a la premsa provincial i nacional. Pocs dies després ja es pledejava sobre la línia successòria.

Hi ha constància històrica nobiliària, com hem descrit, sobre les baronies i senyories dels Alemany, Cervelló, Castre, i Castre i Pinós. No serà fins l'any de 1599, quan tindrà vigència i continuació amb el títol de comte de Guimerà.

Recordem que els títols de marquès i el primers ducats es coneixen des de la Baixa Edat Mitja i és el moment dels primers títols de baró i les baronies. Hem de constatar que fins al segle XIV a Catalunya, només teníem comtes i vescomtes com a primers funcionaris. Amb el temps, aquests títols s'havien fet hereditaris per a convertir-se en sobirania territorial independent. És el moment de recordar, pel que fa als títols nobiliaris, el seu ordre decreixent i per importància nobiliària: duc, marquès, comte, vescomte i baró.

Hem de fer constar que sempre que hi ha una vacant s'inicia un expedient per a la seva successió o rehabilitació, condicionat al fet que el títol sigui vigent. La línia de preferència hereditària serà la que farà possible obtenir el títol i tancar l'expedient.

Entre els títols nobiliaris dels temps moderns, cal esmentar que els títols de "Gran de España" de Primera Creació poden ser considerats com els successors del "Ricosombres" de Castella i de Lleó i és la més elevada dignitat seglar que existeix a Espanya. Aquest títol tenia entre altres privilegis el dret de "cobertura", és a dir, la no necessitat de romandre descoberts en determinats actes.

A fi de saber la realitat de les famílies dels nobles, podem dir que Maria Rosario Cayetana Stuart y Silva és una de les famílies aristocràtiques més notables d'Europa i que podia tenir tots els drets per sol·licitar i heretar el títol de comtessa de Guimerà. Amb tot, cal dir que de tots els títols que té (un total d'uns 47), 20

L'església al segle XIX.

Per l'heràldica de les figures dels capitells i claus de volta de l'església són referides a mitjan del segle XI i s'inicia en la baronia de Guimerà la nissaga dels senyors d'Alemaný i Rocabertí.

Portal d'orient.

Els barons de Guimerà al segle XIV.

són amb Grandesa de Espanya. Es pot precisar que el títol de comte de Guimerà no és de Grandesa de Espanya.

3.1. Els nous comtats

Referent als títols concedits sobre un feu o jurisdicció territorial, al segle XIV, hem de citar, entre d'altres, el comtat de Cervera, vescomtat d'Illa (1314), Canet (1321) i d'Évol (1335).

Serà anys més tard que Sanç Capdevila (1927), l'historiador i arxiver de la comarca, ens descriu que "en temps del senyor Gaspar Galceran de Castre i d'Aragó i Isabel Agnès

d'Erill i de Sentmenat, el rei Felip amb lletres calendades a Tarragona als 18 de juliol de 1599 erigí la baronia de Guimerà a la categoria de comtat. Aquella gràcia fou una de les moltes mercès que el reial espòs de Margarida d'Àustria concedí als cavallers catalans en remerciament als esplèndids festejos que el nostre Principat li feu amb ocasió del seu viatge de nuvis a Catalunya. Amb motiu d'aquell reial privilegi els novells comtes de Guimerà concediren als habitants de la vila perdons i gràcies extraordinàries".

En la mateixa diada i aprofitant la gran festa a Catalunya s'atorgaren, entre d'altres els comtats en data de 1599: els títols de comte de Santa Coloma, d'Erill, de Savallà, o de Guimerà. També és d'aquest temps a l'entorn de la comarca de l'Urgell i de la Conca de Barberà, l'atorgament de la baronia a Solivella, amb caràcter ple civil i criminal a favor de Simó Berenguer de Llorac i Castelló (Borrisser, 1993); encara també, al segle XVIII, es concedirà el marquesat a Ciutadilla (1792).

D'aquesta manera podem comentar que entre els nous comtats citem els més relacionats, pel lloc o per la seva història, amb el castell de Guimerà:

- el comte de Guimerà, concedit per Felip III el 18-VII-1599 a Tarragona, a Gaspar Galceran de Castre i d'Aragó i Isabel Agnès d'Erill i de Sentmenat;
- el comte d'Erill, també concedit per Felip III el 13-VII-1599 a Felip Roger d'Erill i d'Aimeric, baró d'Erill i d'Orcau, cavaller de Calatrava i governador del Rosselló i la Cerdanya;
- el comte de Savallà, a Bernardo de Baixadors i d'Erill, senyor de Savallà a Catalunya.

Els portals i la vila closa.

Els escuts dels barons d'Alemanys i Pinós són gravats als capitells de la Bovera i esculpitats, en baix relleu, al mig de les portalades que tanquen el poble per l'est i l'oest.

Des de 1952 a Pedro de Montaner i Sureda, comandant d'Infanteria de Marina, cavaller de Malta.

3.2. El comtat de Guimerà (1599-2005)

Pocs canvis i sense notícies fins a finals del segle XX. La celebració del IV centenari (1999) i l'adquisició de la titularitat de comtat el senyoriu de Guimerà va motivar la necessitat de tenir un estudi històric d'aquest reconeixement i refer la línia heràldica dels comtes que han heretat aquest títol.

En data de 21-VI- 1915, es confirma la Reial Carta de successió en el títol de comte de Guimerà a favor de Natàlia de Silva y Cavero al morir el seu besavi D. José Rafael Fernández de Hajar i Silva. Natàlia de Silva i Cavero era filla d'Andrés i de Maria Teresa, estava soltera i va morir a Madrid (1-VIII-1966). (Secció 1ª R.G.51-122-9ª/ R.N.G.31-116-9/5 del Ministeri de Gràcia i Justícia).

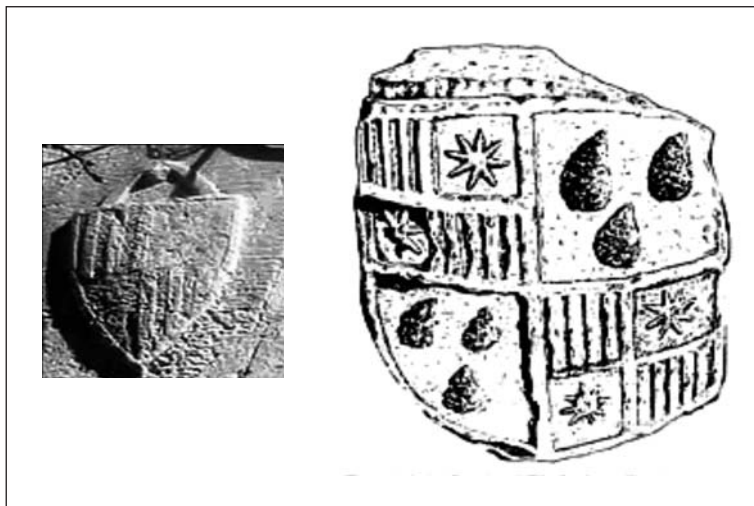
Consta, segons certificat, el pagament d'haver acceptat el càrrec: "Núm 427- Titulos D.ª Natàlia de Silva y Cavero por la sucesión en el título de Conde de Guimerà concedido por Real Decreto fecha veintuno de Febrero próximo pasado. Seis mil pesetas Seis de Julio de mil novecientos 15, Intervención de Hacienda de la Provincia de Madrid".

"Don Alfonso XIII, por la gracia de Dios y la Constitución, Rey de Espanya. A vos Doña Natàlia de Silva i Cavero ya sabeis que por resolución de veintinueve de julio último..." S.M.expide Real Carta de sucesión en el título de Conde de Guimerà. (Ministerio de Gracia y Justicia.29/VII/1915).

En l'Arxiu General del Ministeri de Justícia hi consta la carta de sol·licitud: "Que habiendo fallecido su tia Doña Natalia Silva y Cavero el primero de agosto de 1966, como consta en el certificado de defunción serie AD123526 SOLICITA: de V.E. le sea concedido el uso y disfrute del título nobiliario, Condado de Guimerà, por ser hijo de la inmediata sucesora." Madrid, a 3 de Diciembre de 196. Còpia certificada del 6 de març de 1986.

3.3. Genealogia

Aquesta primera relació dels comtes de Guimerà que presentem, ha estat possible amb les dades i dates aportades de la documentació del comte D. Carlos Caro Vázquez i l'ajuda amb oportunes col·laboracions de Don Carles de Montoliu, baró de l'Albi i altres consultes bibliogràfiques. Amb aquest treball de recerca sobre títols i documents ha fet possi-

ble tenir les primeres de la línia successòria dels comtes de Guimerà a partir de 1599 fins a l'actualitat.

I. D. Gaspar-Galceran de Castre Pinós Guirea i Borja, I comte de Guimerà (1599-1999).

II. Francesca de Castre Pinós I Fenollet, II comtessa de Guimerà. (III Comtessa de Vallfogona) segle XVI.

III. Jaime Fernández de Hajar Sarmiento de Silva, III comte de Guimerà, (V Duque de Hajar) segle XVII.

IV. Juana-Petronila de Silva Fernández de Hajar i Pignatelli de Aragón (IV comtessa de Guimerà (1669-1710) (VI Duquesa de Hajar), s. XVII (VI de Aliaga, V de Vallfogona).

V. Isidro de Silva Fernández de Hajar (VII Duque de Hajar) s. XVII, V comte de Guimerà.

VI. Joaquin-Diego de Silva Fernandez de Hajar (VIII Duque de Hajar) s. XVIII, VI comte de Guimerà.

VII. Pedro de Silva (IX Duque de Hajar), s. XVIII. VII comte de Guimerà.

VIII. Jose-Rafael de Silva (XIII Duque de Hajar), VIII comte de Guimerà.

IX. Andrés de Sikva (XIII Duque de Aliaga), IX comte de Guimerà.

X. Jose Rafael Fernández Andres de Hajar y Silva, X comte de Guimerà.

XI. Natàlia de Silva y Cavero, XI comtessa de Guimerà.

XII. Carlos Caro y Vázquez, 1973, XII comte de Guimerà.

Els Castre i Pinós

Galceran de Castre, de Aragó i Pinós, fill de D. Felip Galcerán de Castre, Vescomte de Evol, Illa i Canet, fou diputat del Regne de Aragó en 1552, i de D.ª Anna de Aragón i de Borja. Fou el darrer baró de Guimerà.

XIII. Maria Immaculada Caro Carvajal, XIV comtessa de Guimerà. (Pendent de confirmació).

4. Don Gaspar Galceran de Pinós, primer comte

La història del comtat de Guimerà comença amb Felip II (tercer de Castella, 1578-1612), fill de Felip I, que ja havia jurat la Constitució catalana, i amb motiu del seu casament que va motivar el concedir diversos títols i honors a la noblesa catalana. L'any 1599, amb ocasió de les celebracions de les festes del casament reial, Guimerà fou un dels senyorius mereixedor de rebre el nou títol de comtat i de nomenar el seu primer comte.

Sembla que Felip III en agraïment als donatius a la corona que s'havien fet a les corts de Barcelona de 1599 atorgà aquests diferents títols nobiliaris. Hi ha constància que les festes de la boda començaren a Ferrara, el novembre de 1598, amb una cerimònia religiosa celebrada pel Papa Clemente VIII. Les rebudes i actes extraordinaris continuaren pertot arreu al llarg de l'itinerari d'Itàlia i Espanya.

El casament que se celebrà a València el 18 d'abril de 1599 va ser molt recordat, ja que foren dos els casaments, a més del rei, l'altre era el d'Isabel Clara Eugènia, filla de Felip II, amb l'arxiduc Albert.

La família Castro Pinós, ascendents del primer comte de Guimerà, té l'entroncament amb els senyorius d'Aragó, Borja, So i Gurra.

**Els escuts
dels portals.**

Galceran de Castre, d'Aragó i Pinós –anomenat Don Gaspar–, va néixer casualment a Barcelona el 15 de novembre de 1584, tenia casa a Saragossa al carrer del Cuso (avui pertany al Sr. Duc de Hajar). Fou fill de D. Felipe Galcerán de Castre, vescomte d'Évol, Illa i Canet, diputat del Regne d'Aragó en 1552, i de D.ª Anna de Aragó i de Borja.

Tenia els títols i estats de comte de Guimerà, vescomte d'Évol, d'Alquerforadat, Illa, Canet i Ausbell, i les baronies de la Roca, Fréscano, Fraella, Vicien, Albero i altres, i va pretendre successió en els ducats de Villahermosa i de Lluna; baronías de Areños, Pedrola, Torrellas i altres, a més de ser el cap de l'antiga i noble casa de Pinós. (Borrisser, 1993)

4.1. Dades i dates del primer comte de Guimerà

Està documentat i estudiat que el primer comte de Guimerà fou un dels erudits barons de la nació, un cavaller aimant de la literatura, reconegut literat, home cèlebre, humà, laboriós, afavoridor dels estudiosos i que conservava bona amistat i correspondència amb il·lustres pensadors

Va ser diputat al Regne d'Aragó i va exercir altres càrrecs municipals, demostrant l'estima per Saragossa. Va acabar d'aplegar una nombrosa biblioteca i un museu molt selecte. També era entès com a historiador, antiquari insigne i diligentíssim observador de les antiguitats romanes.

La seva mort, esdevinguda el 15 de juliol de 1638, va motivar que gran part dels seus llibres i papers passessin al Convent Major de San Agostin de Saragossa; i una altra part a la Casa del Duc de Hajar, que va heretar la de Guimerà. Recordem que el comte va estar casat amb D.ª Isabel Inés de Eril, filla de D. Felip, primer comte d'Eril i de D.ª Cecília Sentmenat.

Va llegar a través del seu testament tancat i que va atorgar davant el notari Pedro Gerónimo Martínez de Azarve, el 10 de juny de 1638, els seus Estats a D.ª Franciscà de Pinós i Fenollet, vídua de don Joan Francisco Cristóval Fernandez de Hajar, duc de Hajar i comte de Belchite; es va manar enterrar en el Real Convent dels Predicadors de Saragossa.

4.2. La biblioteca del castell de Guimerà (segle XVI)

Les obres que va escriure, revisar o va fer copiar el comte, eren tan dignes que fossin llegides en ambients culturals del segle XVII com posteriorment, per nobles i doctes barons. Entre els llibres i escrits publicats,

Línia genealògica del primer comte de Guimerà

Ivan de Castro Pinós—Beatriu Salt

Francisco de Castro de So Pinós—Leonor de Castro Salt

Guillén de Castro Pinós—Aldonza de Aragón y Borja

Felip de Castro de So y Pinós—Anna de Aragón Borja

Don Gaspar-Galcerán de Castro Pinós Gurrea Aragón y Borja I Conde de Guimerà des de 1599, testà el 10-VI-1638, va deixar el comtat de Guimerà a la seva neboda Francesca de Castro Pinós y Fenollet

podem citar entre d'altres alguns títols que van estar dipositats a la biblioteca del castell de Guimerà.

A la Biblioteca de la Universitat de Saragossa, en la secció de Manuscrits, es conserva, segons Razquin (1979), com a peça rara i valuosa, un volum de Flors o autoritats tretes de les "Epístoles de Sèneca a Lucil", en català traduït d'una versió francesa de l'original llatí. Consta de XXXVII folis de paper de fil, numerats, de 275 x 195, lletra de les darreries del segle XIV o primers del XV.

En aquest exemplar hi ha un full amb la següent nota certificada, en la qual es veu la vocació erudita del seu autor:

"Nos Don Gaspar de Castro y Pinós Conde de Guimerà, vizconde de Evol y Alquerforadat por la gracia de Dios, Hacemos Fe y Verdadera Relación de que este libro manuscrito de papel que son Flores de las Epistolares y Proverbis de Sèneca, traducidas en Catalán y primero de lacin en francés, el cual aunque, está imperfecto por faltarle algunas hojas, le estimamos en fin como cosa de tal fuente como la de Sèneca y decimos que le hallamos en nuestro castillo de Guimerà entre las escrituras que se hallaron en el archivo que allí tenían los señores de nuestra Casa, y porque se tenga noticia de su principio mandamos hacer la presente Relación de mano ajena firmada de la nuestra, en Fressant a 16 de mayo de 1621".

La data de Fréscano fa referència al llogaret de la província de Saragossa, partit judicial de Borja. Té una justificació en les relacions d'amistat de família que el nostre comte mantenia com a senyor d'aquelles terres i de la noblesa d'Aragó, fins al punt de fer hereva seva a Francesca de Pinós Fenollet, duquessa d'Ixar.

Tenim documentació d'altres manuscrits que foren guardats i revisats o guardats a l'arxiu del castell de Guimerà, la qual cosa mostra

que el primer comte de Guimerà era un gran i erudit personatge i que manifestava una àmplia preocupació literària.

Les obres escrites pel comte i que podem citar són taules, discursos, papers, emblemes, inscripcions, exhortacions, sobre privilegis, successos, extractes de memòries, relacions, una miscel·lània, trasllats, quaderns històrics i d'altres. S'han inventariat fins a 43 entrades bibliogràfiques. En podem citar alguna com la Bibliotecas de Latassa, Zaragoza 1999.

Entre d'altres, citem algunes de les obres assignades a tan il·lustre literat:

– Històries troyanes. Lletra del segle XIV.

En una de les pàgines hi ha la nota següent: «Nos don Gaspar Galcerán de Castro y Pinós, conde de Guimerà, vizconde de Evol y al Quer Foradat, por la gracia de Dios, hacemos fe y verdadera relación que este libro manuscrito en papel y catalán es traducción de la Historia de los griegos y troyanos, cuyos autores fueron Dittes y Dares, el qual fue del secretario Sescomes y vino a mi poder por

L'escut de Felip Galceran de Castre i Pinós.

La baronia de Guimerà, en data de 18 de juliol de 1599, tancarà la història dels senyors barons i entrarà a la història de Guimerà com a comtat.

medio del doctor Buenaventura Alegre, de Zervera de Urgel». En Fréscano, a 19 de mayo 1621. El conde de Guimera.

– Exhortacion á la Canonizacion del Rei D. Jaime el Conquistador, que va morir en 1276. Als Regnes de la Corona de Aragón. Exhortacion de D. Gaspar Galcerán de Gurra i Aragon, Conde de Guimerá,

– Sumari Geneaològic de la Casa de Pinós, que va publicar el seu Secretari don Luis de Vera.

Entre altres obres i segons JM Llobet (1995), es poden enumerar diferents exemples que mostren els afanys culturals que es respiraven al castell de Guimerà. Entre les obres, n'hi ha constància de 8 escrites en català i que avui es poden consultar a la Biblioteca Nacional de Madrid. (URTX, Núm.7, 113-116) -Cròniques dels reis d'Aragó e comtes de Barchinona, amb lletra del segle XIV i que es trobava entre les escriptures que es guardaven a Guimerá. Porta coma data: Fréscano, maig 1621.

– Breviari d'amor. S'hi troba, imprés l'escut del comte de Guimerà i la nota: «De la libreria manuscrita de don Gaspar Galcerán de Gurra y Aragón, conde de Guimerá».

– Lista deis consellers de la ciutat de Barcelona, començant des del any 1249 fins lo present any de (1625), obra dirigida al comte de Guimerá.

Lletra del segle XVII. L'escut imprés del comte de Guimerà, que porta com a lema la llegenda «Sequar et duro et dulce»

– Memorias historiales de Cataluña escrita l'any 1418. «Hecha en Çaragoça. a 1 de març 1629. Don Gaspar Galcerán de Gurra i Aragón».

«Pítima contra la ociosidad a més d'actes i treballs literaris de l'acadèmia fundada a Saragossa. L'any 1608, per la comtessa de Guimerá i la d'Erill». Al foli 5, hi ha les signatures de les dues comtesses esmentades Fréscano. 1621.

4.3. Els escuts de la família Pinós

Entenem l'heràldica com una disciplina autònoma i auxiliar de la història i l'arqueologia, que té per objecte l'estudi de les armories o escuts d'armes que tenen l'origen en dates de la fi del segle XI i mitjan segle XII. Els escuts són també una clara mostra del poder de determinada noblesa. Pel que fa als armorials catalans, per manca de més estudis referents als llinatges catalans i segons A. Fluvià (1967), els més an-

tics no es remunten més enllà del segle XV. Això fa que no puguem saber a qui pertanyen molts escuts d'èpoques anteriors.

Cada família volia representar el seu llinatge. Una manera era intentar representar en els seus blasons el seu nom i es parla d'armes parlants. Així podem veure com a través d'un símbol es representa una família.

A Guimerà observem que una ala prefixa els Alemany i un cervol als Cervelló. Amb tot, passant amb una lectura gràfica també va emprar-se la combinació d'armes a causa de les vinculacions de dos o més famílies. Així i també a Guimerà, trobem escuts amb els cognoms, ja sigui de forma partida o esquartejada com és el cas dels escuts dels Alemany-Pinós. I si antigament un escut representava una baronia, més endavant, cap a finals del segle XV, es van estendre amb els dos cognoms i des del segle XVII, per influència francesa i segons A. de Fluvià (1967), les armes es compliquen amb els quarts, vuit i fins a setze cognoms. Amb l'escut del vescomte d'Évol es pot observar aquesta varietat així com, amb tota l'amplitud heràldica la del primer comte de Guimerà.

Si ens posem a comentar l'escut de la família Pinós, observem que ha quedat molt ben representat, gravat sobre les pedres d'edificis de Guimerà i dibuixat en documents. Són molt visibles i ben conservats, especialment als portals de Tàrrega i d'Orient, així com a la base de la creu de terme del camí del portal d'Évol que va ser construït per Felip de Galceran i Pinós, vescomte d'Évol i senyor de Guimerà i pare de Gaspar Galceran, primer comte de Guimerà. En la base de la creu, en la cara sud, hi ha una inscripció en lletra capital romana on diu: TEMPORE PHILIPPI PRIMI VICECOMITIS DE EVOLO a la cara nord repeteix el mateix text. Segons la documentació (Farré, 2001) el contracte d'obres es va establir l'any 1585. El fill, Gaspar Galceran, heretarà, entre d'altres, el senyoriu de Guimerà l'any 1590, que com a vescomte ostentarà fins al 1599 i exercirà de comte fins a l'any de la seva mort, el 1638.

Des de l'entrada dels Pinós a la baronia de Guimerà, al segle XIV, la seva empremta nobiliària anirà representada per una o diverses pinyes. Normalment la representació dels escuts de la família Pinós és de tres pinyes. Està escrit per part de Don Gaspar, la seva predilecció pel pi, ja que hi ha un intent de voler explicar una importància del pi i de les pinyes.

En una carta el Comte a G.Metelin, (1607), comenta la figura i disposició, les causes i raons per que es posen tres pinyes en l'escut

de Pinós, també explica i raona sobre que el Pi ensenya a governar i que és imatge de la naturalesa, així com sobre l'avantatjada excel·lència del Pi respecte dels altres arbres. Les armes dels Castre Pinós són les barres catalanes (família d'origen reial), l'estel dels Castre, les pinyes centrals dels Pinós, i la barra dels So, vescomte d'Évol.

Un altre escut de forma romboïdal es divideix en quatre parts. La meitat esquerra repeteix les armes de l'escut anterior i la meitat dreta representa Anna d'Aragó i els Gurrea.

4.4. Epitafi d'un noble

Poques vegades podem fer la lectura d'un lauda sepulcral feta en llatí que deixa un testimoni de dades i dates del primer comte de Guimerà que va morir als 53 anys a Saragossa l'any 1638, reflectint-hi les seves afeccions i estudis.

El cronista Andrés va imprimir per a la seva urna sepulcral el següent epitafi, duplicant en ell l'escut de les seves armes:

LAUDA AMB LLATÍ DAMUNT DE LA LAUDA

SEPULCRAL
D.O. M.
CELTIBERIAE
CLARISSIMUS ET NOBILISSIMUS DYNASTA
REGIA SOBOLES
D. D. GASPAR GALCERAN CASTRO,
ET DE PINÓS, GURREA,
ET ARAGON F. PHILIPPI N. RAIMUNDI GUILIEM
COMES DE GUIMERÁ
VICECOMES DE EVOL, ET ALQUER FORADAT
QUAMPLURIMORUM DITIONUM IN ARAGON,
ET CATALONIA
INCLYTUS BARO
REGIS PHILIPPI III MAGNI ARAGONUM
ÆCONOMUS
H. S. E.
QUI DUM SPÍRITUS SUOS REGEBAT ARTUS
JUGITER MINERVAM
COLIT. NONDUM PUMICATOS VARIOS
RELIQUIT CODICES
CEDRO DIGNOS CUIUS
AVO XV D. D. GARCERÁN DE PINÓS
CATENIS INVOLUTO
PRIMEVUS FIDEI ATHLETA PROTHOMARTIR
STEPHANUS URCI
LIBERTATEM DONAVIT, ET AD PATRIOS LARES
MIRACULOSE RESTITUIT.
QUEM STUDIOSSIMUM INSTAURATOREM

El portal de Tàrraga.

Els comtes ja no residien al poble i el castell estava mig enderrocat. A partir d'aquest portal del segle XIV es formarà un nou carrer característic del creixement de les viles medievals: el carrer del portal i el raval.

PRÆDICAT ANTIQUITAS
 SUORUMQUE NUMISMATUM ÆDIPUM
 DESIDERAT QUO
 MORIENTE, SUARUM VENUSTATUM
 SCRIPTOREM FUGET
 COL. CÆSAR-AUGUSTA
 VIXIT ANNOS LIII. MENS. VII DIES XXIX
 OBIIT TERTIO IDUS JULII
 ANNO MDCXXXVIII.
 JOANNES FRANCISCUS ANDRÉS DE UZTARROS
 I. P. D. LUBENS
 H.M.F.C

5. El XII comte de Guimerà (1973-2004)

Al segle XX ja no s'esperava cap notícia referenciada al comtat de Guimerà. Tot feia pensar que aquells títols havien acabat en paper mullat.

Es recordava que pel decret de "Nueva Planta" (1716-1719) es va abolir el règim polític i administratiu per convertir-se en simples títols honorífics. A la primera meitat del segle XIX, amb l'abolició de les jurisdiccions feudals o senyories, els títols nobiliaris varen deixar de ser territorials jurisdiccionalis i fou a partir del reial decret de 1811, segons els acords de les Corts de Cadis del 6 d'agost, que acordaren la supressió de tots els senyories, vedats i jurisdiccions territorials que passaren a dependre directament de la corona espanyola.

Amb tot es confirmen que han quedat encara molts títols que es renoven i es poden heretar.

Podem llegir a *La Vanguardia* del dia 6 de novembre 1969:

Madrid, 1 (Europa Pres). Doña Cayetana Fitz James Stuart, Duquesa de Alba, Don Carlos Caro y Vázquez y Don Tello González de Aguilar y Enrile, han solicitado la sucesión en el título de Conde Guimerà vacante por falle-

cimiento de doña Natàlia de Silva y Cavero.

La duquesa de Alba posee quarenta y cinco títulos de nobleza i es dieciocho veces "Grande de España".

La premsa de Lleida va donar també la notícia i es va expressar també dient: "Ha causado gran expectación en la localidad de Guimerà el hecho de que la duquesa de Alba haya solicitado la sucesión en el título de condesa de Guimerà, vacante por fallecimiento de doña Natalia de Silva y Cabero".

En aquells moments ningú recordava i no es coneixia la darrera comtessa de Guimerà.

Des de Guimerà i per a confirmar la notícia es va enviar un comunicat, acompanyat d'un breu dossier per a donar constància de la vida del poble a la persona que semblava segura pretendent al títol que podria ser la duquesa d'Alba.

La contestació escrita va ser molt ràpida.

Madrid, 15 de noviembre de 1969

"Le doy mis más expresivas gracias por su amable carta, así como por los recortes de prensa, dibujo de sus calles y fotografías de esa típica villa de Guimerà, que me ha gustado muchísimo.

También agradezco al Ayuntamiento, Autoridades y a todo ese pueblo la felicitación que me envían, aunque todavía no me ha sido concedido el título de Condesa de Guimerà. De nuevo muchas gracias por la gentileza que han tenido conmigo y es suya afma".

Porta la signatura autògraf i sota firma "Cayetana Alba Duquesa de Alba"

Anys de silenci i d'ignorància dinàstica. Després d'aquella data i de les poques dades informatives, es va deixar passar el temps i es varen fer servir fonts directes del Palau de Liria, mitjançant una conversa directa amb la duquesa d'Alba i amb el seu fill Jacobo, sense poder saber encara qui havia heretat el títol.

Amb motiu d'un curs d'art al palau de la Magdalena a Santander, vàrem conèixer personatges de l'art, de la poesia i de la història, així com, en un dels salons de la part baixa del palau, lloc de trobades culturals, coincidirem un dia amb Jacobo, el fill de la duquesa d'Alba, i va ser el moment per preguntar sobre el plet en qüestió i va adquirir el compromís de fer-li arribar a la seva mare més informació sobre Guimerà.

La primera informació oficial va ser a través de la Subsecretaria de Justícia que en carta de 13 de febrer de 1989. Es confirmava el no-

Guimerà.

La vila de Guimerà, coneguda també pel Nou de Copes, tan per la seva fisonomia, presenta la formació d'un hàbitat que es va desenvolupar des de la part alta de l'entorn del castell.

menament de comte de Guimerà a Don Carlos Caro i Vázquez.

Així recordem que al quedar vacant a la mort de Doña Natàlia de Silva y Cavero (1966), sol·licitaren la successió del títol Doña Cayetana Fitz James Stuart, Duquesa de Alba, don Carlos Caro i Vázquez i don Tello Contalles de Aguilar y Enrile. Finalment, per resolucions de 10/1/1973 es va atorgar, "Carta de successió el Títol de Conde de Guimerà a Don Carlos Caro i Vázquez".

5.1. L'expedient del comte de Guimera

Pel que fa a l'expedient i amb les dades i dates aportades al sol·licitar la titularitat a comte de Guimerà per Don Carlos Caro Vázquez, vàrem emplenar els documents a fi de seguir l'arbre genealògic.

Si partim de la darrera comtessa de Guimerà, Natàlia de Silva y de Cavero, l'expedient ha d'explicitar les raons per poder heretar. Així observem que a la mort del seu besavi (1915), el títol va passar per herència a ella que l'ostentarà fins a l'any 1966. La germana de la comtessa, Teresa de Silva de Cavero, marquesa del Sabroso, casada amb Pedro Caro y Guillauma facilitarà que el títol l'hereti el cinquè fill del matrimoni, Carlos Caro i Vázquez l'any 1973 fins a la seva mort l'any 2004.

Des de la mort de Natàlia de Silva y Cavero a Madrid (1966) fins al desembre de 1973, el títol estava en litigi. La família Caro va tenir els primers problemes amb la família Alba i amb un primer entrebanc pels recursos que va haver de cedir el marquesat d'Orani, per dret preferent, a Doña María del Rosario Cayetana Fitz-James Stuart.

Una altra vegada Carlos Caro i Vázquez va d'haver de pledejar per aconseguir el títol de comte de Guimerà. Aquest fet demostrà que en aquest procés la sol·licitud de la duquesa d'Alba, després de 7 anys de litigi, va ser denegada.

L'expedient de la línia presentada pel pretendent amb la documentació necessària, ordenada i seqüenciada aporta aquestes dades i dates per seguir tot el procés de consolidació del títol de comte de Guimerà.

Andrés Avelino de Silva i Campbell casat amb D.ª Maria Teresa de Cavero i Urzaiz,

1888. "Andrés Avelino de Silva y Campbell, Conde de Belchite, y D.ª Maria Teresa de Cavero y Urzaiz, padres de Natàlia de Silva y de Cavero, última titular del Condado de Guimerà, así como de D.ª Teresa de Silva de Cavero, Marquesa de Orani".

1915. "Real Carta de sucesión en el Título de Conde de Guimerà a favor de D.ª Natalia de Silva y Cavero por fallecimiento de bisabuelo Don José Rafael Fernandez de Hajar y Silva".
1915. DON ALFONSO XIII "A vos D.ª Natalia de Silva y Cavero Real Carta de sucesión en el Título de Conde de Guimerà por fallecimiento de vuestro bisabuelo Don José Rafael Fernandez de Hajar y Silva".

(Ministeri de Gràcia i Justícia, 29/VII de 1915) Certificat adjunt d'haver pagat "seis mil pesetas" per la successió al títol "de Conde de Guimerà" Intervenció d'Hisenda, 6/VII/1915).

1932. "Matrimonio D.ª Maria Rosa Vázquez Silva, Marquesa del Sobroso con D. Pedro Caro y Guillamas".

1939. "Carlos Patricio Alvaro Caro y Vázquez hijo de Pedro y de María Rosa nació en San Sebastián el día diecisiete de marzo de mil novecientos treinta y nueve".

1966. "Defunción de Natalia de Silva y Cavero, hija de Andrés y de Maria Teresa."

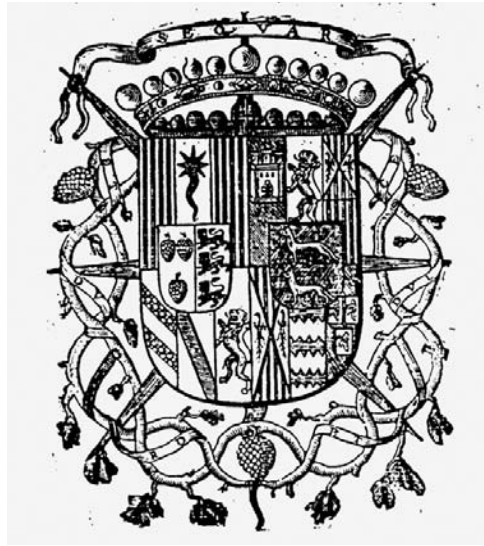
1968." Carlos Caro y Vázquez, hijo de Pedro Caro y Guilamas, y de Maria Rosa Vázquez Silva, Marqueses de Sobroso, mayor de edad, natural de San Sebastián, provincia de Guipúzcoa, les sea concedido el uso y disfrute del título nobiliario, Condado de Guimerà por ser hijo de la inmediata sucesora."

1972. " Instancias documentadas de D.ª Cayetana Fitz James Stuart y Silva, duquesa de Alba; don Carlos Caro y Vázquez, y don Tello Gonzalez de Aguilar y Enrile, que solicitan la sucesión en el Título de CONDE de Guimerà a fin de que por esa Corporación se emita el preceptivo informe determinada en la citada disposición".

Segle XX i XXI.

De la baronia al comtat han passat els costums i tradicions. L'agricultura era la primera ocupació dels guimeranencs. Els traginers eren les famílies dedicades dels productes com l'oli i el vi en diferents poblacions de Catalunya.

El primer comte de Guimerà.

Escut del primer Comte de Guimerà Gaspar Galceran de Castre, de Aragó i Pinós: Comte de Guimerà, Vescomte de Evol, de Alquerforadat, Illa, Canet i Ausbell, i les Baronies de la Roca, Fréscano, Fraella, Vicien.

1973. "Carta de Sucesión en el Título de conde de Guimerà, a favor de don Carlos Caro Vázquez, por fallecimiento de Dª Natalia Silva y Cavero".

1973. "Orden, por la que se manda expedir, sin perjuicio de tercero de mejor derecho, Carta de Sucesión en el Título de conde de Guimerà, a favor de don Carlos Caro Vázquez".

1973." 10 de julio de 1973. A vos Don Carlos-Caro y Vázquez ya sabeis que, por resolución de diez de Enero de mil novecientos setenta y tres con arreglo a lo prevenido en el Real Decreto de veintisiete de Mayo de mil novecientos doce, tuve a bien disponer que, previo el pago del impuesto especial correspondiente a las sucesiones transversales y demás derechos establecidos, se os expidiera sin perjuicio de tercero de mejor derecho en el término señalado de seis meses, carta de suceción en el Título de Conde de Guimerá vacante por fallecimiento de Dª Natalia Silva y Cavero".

(Minsisterio de Justicia, Madrid 10 de enero de 1973, N^a 106/3921)

5.2. Presentació dels expedients

1972/11 d'octubre. El dia 11 d'octubre es va enviar al president del Consell d'Estat, l'expedient de "Sucesión del Título de conde de Guimerà, a fin de que a su vista la Comisión Permanente de ese Alto Cuerpo, se sirva informar y proponer a este ministerio lo que estime procedente".

Segons l'informe de Successió del comte de Guimerà del Ministeri de Justícia, la Subsecretaria confirma que passat el termini de presentació de les sol·licituds són presentades les tres peticions.

"Madrid, 1 de marzo de 1972

De acuerdo con lo dispuesto en el artículo 6º es del Real Decreto de 27 de mayo de 1917, adjunto tengo el honor de remitir a V.E. con el expediente general las instancias documentadas de doña Cayetana Fitz James Stuart y Silva, don Carlos Caro y Vazquez, y don Tello González de Aguilar y Enrile, que solicitan la sucedida en el Título de conde de Guimerà, a fin de que por esa Corporación se emita el preceptivo informe determinada en la citada disposición. (Nº Referencias 106-32921 Informe Sucesión conde de Guimerà)

L'expedient presenta un certificat adjuntant una còpia certificada del document a Madrid a 6-III-1986.

El Subdirector General de Documentaciones y Publicaciones.

5.3. Primera visita comte de Guimerà

Una vegada coneguda la notícia i no és estrany els mals entesos de la família Caro Vázquez, quan encara en la premsa del dia 4 de febrer de 1990, en un article sobre "La guerra extremeña de los Alba", La Vanguardia, i per un problema d'expropiacions de finques, donava a conèixer els títols de la Duquessa d'Alba on consta que té 47 títols nobiliaris, entre ells 20 amb "Grandeza de España". Cal esmentar com a fet increïble que en aquesta data, entre la llista de títols hi figurava, escrit com a més recent, el de "Condesa de Guimerà".

En aquells moments, estava confirmat i publicat que la línia successòria més directa de la difunta Doña Natàlia de Silva i Cavero passava per Don Carlos Caro Vázquez,

1990. Mentrestant, el poble cuidava el seu patrimoni arquitectònic, seguia amb les excavacions del castell, la neteja dels cups i la recuperació de la part baixa de la torre. Una herència feta de munts de pedres i la torre mig partida.

També a fi de mantenir la vivència històrica es va presentar el llibre *El Castell de Guimerà*, publicat l'any 1990, on es pot llegir el Capítol 11, al parlar dels darrers comtes de Guimerà, i en el darrer paràgraf hi diu textualment: "Des de la data del 10 de juliol de 1973 el comte de Guimerà l'ostenta don Carlos Caro Vazquez." Una vegada confirmat per carta de la Subsecretaria de Justícia, Madrid (Asuntos de Gracia), es va decidir de donar el títol, després d'haver fet un estudi de les línies genealògiques dels pretendents.

1997. Parlant de la noblesa, el matí del dis-

estaven avisades les autoritats locals. Més tard, l'alcalde, assabentada de la visita, el saludà sense tenir una confirmació de tan il·lustre ambaixador. Va rebre un sobre i fou testimoni d'una confirmació de credencials del darrer comte de Guimerà, però, les notícies eren poc contrastades i no hi havia qui els esperés. Fou l'entrada, gairebé d'incògnit, del darrer comte de Guimerà i primer que apareix al poble al segle XX. Va entrar al bar de cal Moretes, va saludar i es va presentar a les poques persones que hi havia. Va fer una visita al poble descobrint en solitari el que fou el senyoriu dels seus avantpassats. Al capvespre l'alcalde va consultar sobre els noms i dates que corresponien al comte de Guimerà i obrint el sobre de les credencials es va confirmar la presència de Don Carlos Caro i Vázquez.

Tot recordava, a petita escala, la pel·lícula de Berlanga *Bienvenido Mr. Marsall*. Aquesta vegada la sorpresa fou al revés. El poble no esperava a ningú i els que pensaven una rebuda varen tornar al punt de sortida, Barcelona, amb un estrany record. Fou un viatge per a ells molt decebedor. Varen tornar cap a Madrid, via Barcelona, amb els seus acompanyants sense poder prendre possessió del seu títol.

5.4. Diari d'un periodista

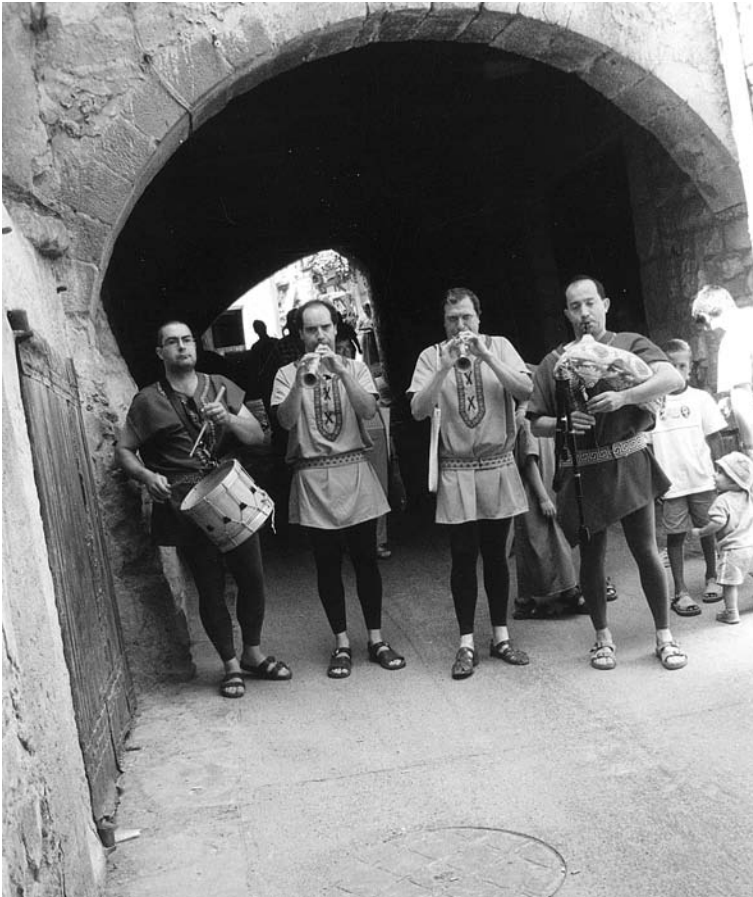
1995. Un dia en un dinar de treball a l'Espluga Calva i amb motiu de la presentació d'un llibre del senyor alcalde d'aquesta població, vàrem tenir l'ocasió de saludar i parlar amb el baró de l'Albi, Don Carles de Motoliu. Durant la conversa va sorgir la possibilitat de parlar, preguntar i descobrir qui era l'actual comte de Guimerà. Creiem que era necessari tenir informació cultural, per descobrir les aportacions històriques dels darrers anys de la història nobiliària de Guimerà.

"La lluita es va resoldre el 1973, quan l'administració franquista va concedir el títol a Carlos Vazquez. La resolució del litigi la va ratificar el 1989 la subsecretaria del Ministeri de Justícia al confirmar que Caro era el legítim hereu del comtat de Guimerà".

Segons Jordi Gabernet "L'alcalde de Guimerà es va sorprendre de valent el passat dia 10 de desembre quan l'hereu del títol es va presentar, sense previ avís, a l'Ajuntament. Carlos Caro Vazquez va arribar al municipi en un flamant Rolls Royce, acompanya d'una dona que es va identificar com a periodista. El primer que va fer és donar-se a conèixer com a comte de Guimerà, cosa que va sorprendre

Segle XX i XXI.

A més de l'agricultura la primera mostra de la seva economia s'ha de conjuminar amb les altres activitats dels que anomenaven els menestrals, pròpies de tots els pobles.

Imatge del Mercat Medieval de Guimerà.

Salvadó. A més, va presentar una fotocòpia del document que l'acredita com a titular del comtat i va deixar un número de telèfon de Madrid per ser localitzat"... "va visitar diversos indrets de la població i es va interessar pel vell cementiri i per les tombes de l'església, on va buscar algun avantpassat".

La premsa de la comarca. *Nova Tàrraga*, 17 de gener de 1998

El 16 de maig de 1998, fou la segona visita, aquesta anunciada i preparada, acompanyat del Sr. Bassol de la noblesa de Barcelona, el baró de l'Albi i la doctora Vicàrio. Va fer un recorregut per tot el poble com si fos la presa de posició i confirmació com a comte de Guimerà.

Una invitació a persones de la noblesa catalana i madrilenya motivà una altra visita i aquesta fou més protocol·lària i presidida pel comte de Guimerà. Fou el diumenge 12 de desembre de 1998. Anava acompanyat de diverses personalitats com la tia del rei don Juan Carlos, Isabel de Borbón, marquesa de Balba i el baró de l'Albi, entre altres, acompanyats per la senyora alcaldessa Maria Salvador. Aquesta era la tercera visita, que van celebrar amb un dinar medieval recordant la trobada a Guimerà.

5.5. IV Centenari del comtat de Guimerà 1599-1999

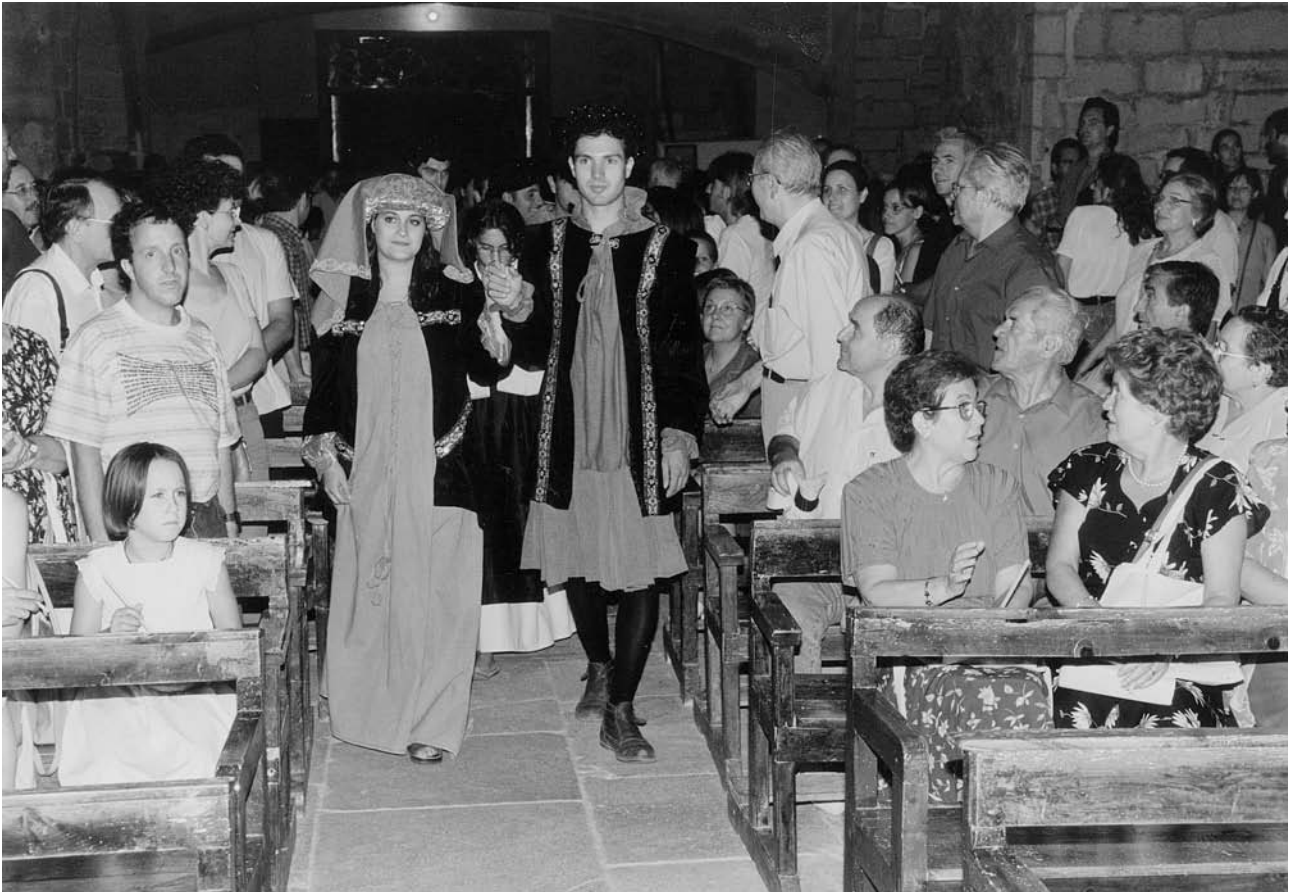
Han passat 400 anys, juliol de 1599, des de la concessió a Gaspar Galceran de Castre i d'Aragó i a la seva muller Isabel Agnès d'Erill i Senmenat del reial títol de comtes de Guimerà.

Del programa destaquem: "Avui, 7 d'agost de 1999, en el IV Centenari del pas: de baronia a comtat, al XII comte de Guimerà don Carlos Caro i Vázquez, present a la vila de Guimerà, davant de la portalada de l'església gòtica i als peus de les restes del castell que fou la seu dels barons i comtes des dels Cervelló, Alemany, Castre, Pinós, Fenollet, fins al Hixar, Silva i Caro, sigueu benvingut a la Histo-

IV Centenari del comtat de Guimerà 1599-1999.

L'alcaldessa Magda Monyart fa el lliurament a don Carles Caro i Vázquez de les claus dels Portals de Guimerà com a primera trobada entre el poble i el comte de Guimerà.

ria de Guimerà que avui entre tots de nou escrivim i podem explicar”.

Durant les festes del Mercat Medieval de Guimerà amb la representació de “La història de Guimerà a través del temps”, va tenir un protagonista en la persona del comte actual Don Carlos Caro Vázquez. Foren uns esdeveniments molt celebrats.

“Avui, set d’agost de 1999, reunit el poble de Guimerà a la plaça Major de la vila medieval i per primera vegada al segle XX, davant el comte de Guimerà don Carlos Caro i Vázquez, amb motiu de commemorar el 400 anys de l’atorgament del títol de COMTE, li fem entrega de les claus dels Portals de Guimerà i de la torre de guaita de les restes del castell. Són les claus que poden obrir les portes al segle XXI, tot esperant que el pes de la història ajudi al futur de Guimerà”.

Aquestes paraules pronunciades per l’alcaldessa, Sra. Magda Monyart, foren contestades amb agraïment i sentiment pel Sr. Comte de Guimerà.

Ara tot el poble sap que el títol de comte de Guimerà, que el rei Felip III va atorgar a Don Gaspar Galceran de Pinós, per primera vegada, encara era vigent. Unes paraules del

comte de Guimerà van explicar la breu història del títol heretat i van deixar clar la pau i treva amb la duquessa d’Alba.

6. La nova comtessa de Guimerà

El dia de Nadal de 2004 i en una consulta a internet d’una data sobre l’actual comte de Guimerà, he cercat la paraula Carlos Caro Vázquez i he descobert una doble notícia: per una part la mort de dit comte i per altra la sol·licitud per part de Maria Inmaculada Caro Carvajal de la successió al títol de comtessa de Guimerà, vacant per la defunció de l’actual Carlos Caro Vázquez. Segons el BOE de 05/II/2004, núm. 269, pàg. 9.839.

Ara comença un període de trenta dies per fer propostes de sol·licituds a la Subsecretaria de Justícia per reclamar per mèrits genealògics el títol de comte de Guimerà.

No cal dir que aquesta notícia, per inesperada, ha vingut en el moment que havia pres la decisió de fer un escrit i comentari sobre el darrer comte de Guimerà.

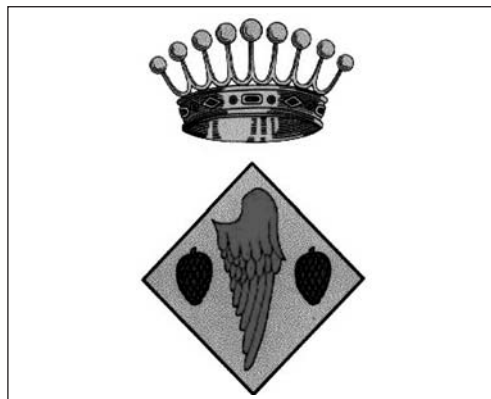
De moment sembla que només hi haurà un pretendent. Però encara planeja la possibilitat de tornar a fer la petició com l’any 1969 de la duquessa d’Alba.

El Mercat Medieval.

Durant les festes del Mercat Medieval de Guimerà de l’any 1996, va tenir com a protagonista en la persona del comte Don Carlos Caro i Vázquez amb la representació de “La història de Guimerà a través del temps”.

L'escut de Guimerà avui.

El nou escut del poble de Guimerà és caironat: d'argent, un mig vol abaixat de gules, acostat de 2 pinyes de sinople amb la corona de comtat i mostra l'heràldica dels Pinós i Alemany.

Amb tot, sembla ara que la línia successòria sigui més directa, ja que l'aspirant és la filla del germà gran de Don Carlos. Es tractaria de la seva neboda i filla de Don Pedro Caro i Vázquez.

6.1. La noblesa avui

Han passat molts anys i avui, als nostres dies, l'estament noble del Principat comprèn aquestes categories: els Grans d'Espanya, els Títols del Regne (marquesos, comtes, vescomtes i barons).

La Noblesa no titulada (aquella que encara que no ha estat abolida, tampoc no ha estat renovada des del 1836, quan va produir-se la situació dita l'anomenada "confusió d'estats", està constituïda per aquest ordre: Nobles del Principat de Catalunya, Cavallers del Principat de Catalunya i Ciutadans Honrats de Barcelona (i d'algunes altres ciutats, com Girona, Lleida i Vic).

Segons Armand de Fluvià (1967) la noblesa catalana del Principat s'integra dins dues corporacions nobiliàries típicament catalanes: el Reial Cos de la Noblesa de Catalunya (antic Braç Militar del Principat i dels comtats del Rosselló i la Cerdanya) i el Reial Estament Militar del Principat de Catalunya. Per ingressar a totes elles, cal fer un expedient de proves de noblesa.

Si tenim present que originalment les armories eren reservades als prínceps, magnats i grans funcionaris, aviat, a partir del segle XIII, van ésser adoptades per la noblesa.

Els escuts gravats sobre les pedres de Guimerà reflecteixen els pas de baronia a comtat i són la mostra heràldica de les famílies que han fet possible la història d'un poble. La corona que podem observar als escuts de Guimerà és la reservada als vescomtes i comtes. Segons A.Fluvia (2005), té el cercol amb pedreria, realçat per quatre puntes llargues que sostenen una perla grossa cada una, intercalades entre quatre puntes curtes que sostenen una perla petita cada una.

El nou escut del poble de Guimerà és caironat: d'argent, un mig vol abaixat de gules acostat de 2 pinyes de sinople. Per timbre una corona de comte i va ser aprovat el 18 de juliol de 1991. L'escut, doncs, mostra la corona de comte i dos senyals parlants agafats de les armes dels senyors de Guimerà: l'ala de gules sobre camper d'argent dels Alemany i les pinyes de sinople dels Pinós.

Amb el nou escut de la població i tot esperant la confirmació de la nova i possible comtesa de Guimerà queda obert el llistat final dels comtes de Guimerà.